

AKTSTYKKER FRA TEATERGATA¹

Om Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelse

i Torgersen-saken 2006

Johan Dragvoll

Primærlitteratur:

Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelse 8. des. 2006 i sak nr. 2004-0071 (Fredrik Fasting Torgersen), tilgjengelig på verdensveven under kommisjonens hjemmeside www.gjenopptakelse.no: <http://www.gjenopptakelse.no/index.php?id=56>.² Forfattet og/eller signert av Janne Kristiansen (leder), Helen Sæter, Vidar Stensland, Svein Magnussen og Øystein Mæland.

Kort oversikt over det videre opplegget:

§ 1. Forspill

§ 2. Fire karakteristikker

§ 3. Karakteristikkene 1-4 oppsummert

§ 4. Til slutt et pikant poeng

§ 5. Etterspill

§ 6. Slutning

---

¹ Det følgende er en lett omarbeidet artikkelversjon av konferansebidrag på den internasjonale konferansen "Litteratur og lov og rett: Justismord og internasjonal rettsorden"¹, ved Juridisk fakultet, Universitetet i Bergen, den 26. oktober 2007, arrangert av "Bergenskolen for litteratur lov og rett" for "Nordisk nettverk for rett og litteratur", ved Arild Linneberg, Bjørn C. Ekeland og Johan Dragvoll.

² Notehenvvisninger til avgjørelsen forkortes K:sidetall.

§ 1. Forspill

Det jeg skal legge fram her, er en litterær-retorisk analyse av Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelse i Torgersen-saken. Fredrik Fasting Torgersen ble i 1958 som kjent dømt til livsvarig innesperring og ti års sikring for drapet på Rigmor Johnsen i Skippergata i Oslo 1957. Torgersen, som hevder seg uskyldig dømt, har til nå uten å nå fram fremmet fire begjæringer om gjenopptakelse av saken for domstolene, i 1958, 1973, 1997 og sist i 2004 for Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker.

Når jeg har innlatt meg på dette, vil jeg oppgi et par motiver; for det første en påtrengende følelse av utilfredshet over Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelse om å nekte Fredrik Fasting Torgersen gjenopptakelse selv om saksforholdet spriker og dermed skriker etter en fornyet rettsbehandling; for det andre avgjørelsens litterære og retoriske karakter. Jeg vil ikke påstå at det er god litteratur eller holdbar retorikk, for det er det som regel ikke, men litterariteten og retorisiteten er påfallende i denne vel 500 siders avgjørelsen i A4-format. Men jeg kommer her til å begrense meg til å gi en kort beskrivelse og fire grove karakteristikk. Dermed har jeg allerede sagt hva jeg vil komme til å si; det gjenstår da (bare) å si det, for til slutt å si hva jeg har sagt.

Til forspillet før avgjørelsen hører en muntlig høring over fire dager omkring de tre såkalte tekniske bevisene i Torgersen-saken: "tannbittbeviset", "barnålbeviset" og "avføringsbeviset", som kort fortalt handler om hvorvidt det er samsvar mellom Torgersens tenner og bittmerkene på den drepte jentas bryst, mellom barnåler funnet på Torgersens klær og på åstedet, og mellom avføring funnet på Torgersen og på offeret og åstedet. Kommisjonens leder Janne Kristiansen fant det til Norges Telegrambyrå adekvat å sammenligne denne høringen med en doktordisputas.³ Cand. jur. og tidligere forsvarsadvokat Janne Kristiansen fikk dermed opptre i disputas som selvkreert og fiktiv leder av en bedømmelseskomité, uten forskriftsmessig doktorgrad eller tilsvarende faglig kompetanse. En dramaanalyse ville egnet

---

³ NTB, 25.3.2006.

seg godt for å beskrive det som skjedde under den offentlige høringen i Torgersen-saken. Men det får komme til sin rett ved en seinere anledning.

Kommisjonens misjon i Torgersen-saken var å avgjøre spørsmålet om gjenopptakelse (eller gjenåpning som det nå heter). Før avgjørelsen begynner, starter kommisjonen med å presentere partene: "Fredrik Ludvig Fasting Torgersen, født 1. oktober 1934 mot Den offentlige påtalemyndighet". Dette er ikke Davids kamp mot Goliat, der David som kjent vant. I tilfellet Torgersen er det heller omvendt: Avgjørelsen forteller den tradisjonelle historien om "den lille mann" som beseires av en overmakt rustet til tennene med retoriske skjold og våpen. Det hører også med til forspillet at Fredrik Fasting Torgersen hadde statistikken mot seg: Fra Gjenopptakelseskommisjonen begynte sitt virke i 2004 og fram til 2006 har 90% av sakene blitt avvist. Det er ikke toppen, men bunnen av et isfjell. Eller som den danske jussprofessoren Ole Krarup skriver i *Retten, magten og moralen* fra 1996: De justismord som blir oppdaga og avslørt, er bare toppen av et isfjell.⁴ "Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker", som den heter, er statistisk sett mot gjenopptakelse av straffesaker. Kommisjonen for – eller snarere imot – gjenopptakelse av straffesaker forkortes herfra KGS.

KGS er ifølge sin egen hjemmeside sammensatt av personer med til sammen: "bred erfaring fra domstolene, påtalemyndigheten, forsvareryrket og fra samfunnslivet for øvrig".⁵ Det vil i Torgersen-saken si: en gruppe på fem personer fra to og et halvt fagområde; tre jurister, en psykolog og en psykiater. Er dette utvalget representativt for "samfunnslivet for øvrig"? Hvor er mannen i gata? Hvor er gutta på gølvet? Hvor er den norske bondemann og budeie? Kort svart i et retorisk spørsmål: Hvor er bredden i KGS? I det stramme utvalget av ressurspersoner er det heller ikke funnet plass til en eneste humanist, ingen retorikere eller litteraturkyndige, heller ingen semiotikere, det vil si folk som har greie på tale, tekst og tegn. Det merkes. De fem velutdannede kommisjonsmedlemmene med jurister i flertall, er ikke fem fagfolk med dannelsen i retorikkens fem fag. For eksempel mangler KGS grunnleggende

---

⁴ Gjengitt etter Arild Linneberg, *Tretten triste essays om krig og litteratur*, Oslo: Gyldendal, 2001, s. 155.

⁵ Gjenopptakelseskommisjonens hjemmeside: <http://www.gjenopptakelse.no/index.php?id=13>.

tegnforståelse, til tross for at dette utgjør det retoriske grunnlaget for enhver resonnering og bevisbedømmelse. I boka *Justismord og rettssikkerhet* fra 2008 skriver Ståle Eskeland oppsiktsvekkende nok at: ”juridiske studenter [lærer] så godt som ingenting om bevisvurdering.”⁶ Jeg tillater meg altså en aldri så liten kritikk av kommisjonens bevisbedømmelse, hovedsakelig for å si at den ikke har noen dømmekraft. Norges første retorikkprofessor Georg Johannesen avgir her mitt retoriske hovedpoeng:

RETORISKE ANALYSER AV TEKST, TALE OG TEGN ER NØDVENDIGE
FORUT FOR ENHVER SAKSFORSTÅELSE.⁷

Konkret problematisert på Torgersen-saken: Kan KGS bedømme Torgersen-saken uten først å ha undersøkt den retorisk, og samtidig gjøre krav på å ha forstått saken? Spørsmålet er retorisk – det vil si: Svaret er nei.

§ 2. Fire karakteristikk

Til beskrivelsen av avgjørelsen: Avgjørelsen er delt i ti kapitler, med et innledende oversiktskapittel, åtte hovedkapitler og et sammenfattende avslutningskapittel, merket med arabertall 1 til 10. Hvert hovedkapittel er (med ett unntak) delt i underkapitler etter et desimalsystem med opptil fem desimaler, til sammen 345 underkapitler og underkapitlers underkapitler på til sammen 524 sider, hvorav innholdsfortegnelsen alene fyller åtte store sider. Eksempelvis vil vi i kapittel 8 finne underkapitlet 8.3.8. med tittelen ”Kommisjonens vurderinger”. Dette under-underkapitlet under kapittel 8 er så delt opp i seks nye underkapitler, der det siste under-under-underkapitlet med nummeret 8.3.8.6. har en setning som begynner slik:

Kommisjonen vil igjen understreke at det trolig er det samlede bevisbildet som har vært avgjørende for lagretten [...]⁸

---

⁶ Ståle Eskeland, ”Bevisvurdering og justismord”, i *Justismord og rettssikkerhet*, Anders Bratholm og Ståle Eskeland (red.), Oslo: Universitetsforlaget 2008, s. 192.

⁷ Georg Johannesen, *Retorikkens tre ansikter*, 1992, Oslo: LNU/Cappelen, s. 97.

⁸ K:217.

Hvorfor tror KGS dette? Begrunnelse? Og: Hva betyr uttrykket "det samlede bevisbildet"? Hva innebærer "bevisbildet"? Hvordan samle alle bevisene i et bilde? Den siterte setningen er leselig, den er metaforrik og effektfull, men lite nøyaktig. Den er framlagt for å bli akseptert som en trosartikkel ("trolig er det..."), og ikke til kritisk bedømmelse. Setningen tåler ikke nærlesning uten å bryte sammen. Første tvil til kommisjonens tro: Hva som har vært "avgjørende for lagretten" som dømte Torgersen kan kanskje kommisjonens psykolog og psykiater forklare, hvis vi er villige til å tro at de kan avlegge en visitt i juryflertallets hjerne. Andre tvil: Det KGS holder for trolig, er faktisk lite trolig, ettersom det såkalte "samlede bevisbildet" ikke framkom i retten i 1958, bl.a. fordi saksdokumenter ble nullet av politiet og holdt utenfor saken, og fordi sakkyndig uenighet neppe kom fram under rettssaken. Det er ikke småtterier det her er snakk om. Blant sakens "0-dokumenter" kan blant annet nevnes politiavhør av arbeidskolleger av Torgersens alibivitne Gerd, der det framgår at Gerd hadde truffet Torgersen drapskvelden slik han selv forklarte.⁹ Dette ble av politiet rapportert, men arkivert som uvedkommende stoff i saken. Det passet jo ikke med hypotesen om Torgersen som drapsmann. Som Ståle Eskeland har påpekt det i sin utredning *Bevisene i Torgersen-saken* (2005): Drapet på Rigmor Johnsen ble ikke etterforska for å finne den skyldige, men for å bevise at det var Fredrik Fasting Torgersen som var drapsmannen.¹⁰ Når det gjelder de tannbittsakkyndige, så var de faktisk ikke enige om hvilken av Torgersens tenner som skulle ha avsatt det ene bittmerket i den drepte jentas bryst, men denne uenigheten kom ikke juryen for øret. Den sakkyndige hadde visst glemt å nevne det. Men slike upassende opplysninger bryr ikke KGS seg om når den skaper et "samlet bevisbilde" for lagretten i sitt eget bilde. Tredje tvil: Hva KGS holder for "trolig", blir neppe troligere av at troen gjentas "igjen", som det heter. Kort sagt: det trolige blir utrolig, og omvendt: det utrolige blir trolig. For det var trolig eller utrolig nok slik at juryen som domfelte Torgersen ikke kjente "det samlede bevisbildet".

---

⁹ Camilla Juell Eide og Erling Moss, "...aldri mer slippes løs...", 1999, Oslo: Pax, s. 285-302.

¹⁰ Se Ståle Eskelands utredning *Bevisene i Torgersen-saken*, Oslo 5. april 2005, s. 38. Utredningen er tilgjengelig på verdensveven under Torgersen-sakens hjemmeside [www.torgersensaken.no: http://www.torgersensaken.no/Utredningen.pdf](http://www.torgersensaken.no/Utredningen.pdf). Se også om "tunnelsyn", i "Rettsikkerhet og justismord" av Anders Bratholm og Ståle Eskeland, i *Justismord og rettsikkerhet* (red. Anders Bratholm og Ståle Eskeland), Oslo: Universitetsforlaget, 2008, s. 220-222.

Det siterte trosdekretet har en hale slik at hele setningen blir lydende slik: "Kommisjonen vil igjen understreke at det trolig er det samlede bevisbildet som har vært avgjørende for lagretten, og det vises til kap. 5 ovenfor". Ikke husker jeg i kapittel 8 hva og hvor KGS skrev om dette tre kapitler tidligere. Men hvis vi blar oss tilbake til kapittel 5, kan vi altså vente oss å få en nærmere redegjørelse. Dessverre får vi ikke oppgitt hvilken side det her siktes til, slik at vi blir nødt til å lese kapitlet forfra igjen. Avgjørelsen har akribi, men som regel bare i desimalsystemet. Etter fem siders omattlesning finner vi på side 53: "Lagrettens kjennelse var ikke begrunnet, men det må forutsettes at den traff sin avgjørelse på grunnlag av det samlede bevismaterialet som ble fremlagt." Må det det? Utlagt står det her en ren tautologi – det vil si: Lagretten har truffet sin avgjørelse på grunnlag av det samlede bevismaterialet *forutsatt* at den har gjort nettopp det. Altså: et sirkelbevis, et retorisk knep, der KGS, hokus pokus, tryller fram en forutsetning som allerede har avgjort hva som er faktum ved å forutsette nettopp dette faktumet. Også denne setningen har stor effekt ("det må..."), men liten beviskraft ("forutsettes at..."). Forutsetningen er riktignok ikke grepet helt ut av lufta, men den kan lett bygge et luftslott. For det forutsettes at det må ha gått troll i lovens ord: at det loven befaler også er realiteten. KGS kunne altså ikke innrømme at den ikke visste hva som var avgjørende for juryens beslutning. Domfellelsen av Torgersen hviler på juryens ordknappe "ja" til tiltalepunktene, uten noen nærmere begrunnelse. Juryen kan i 1958 ha domfelt på grunnlag av magefølelsen, for alt KGS kan vite.

Kommisjonens resonnementer er fulle av tilsvarende ordmagi. Hver gang KGS kommer til problemet med den ubegrunnede domfellelsen, dukker det opp en trylleformel i form av forutsetninger, tro og antagelser, som hjelper KGS over kneika mot en stadfestelse av 1958-dommen. Slik er kommisjonens retorikk: Det største hull i saken kan fylles med retoriske småord fra en allerede betrodd og antatt historisk realitet.

Men vi har ennå ikke fått noe skikkelig svar på gåten om hvorfor KGS tror det den tror på lagrettens vegne. Løsningen på gåten finner vi i kommentaren til et sitat fra Høyesteretts kjæremålsutvalg på side 53, der kjæremålsutvalget sier: "Kjennelsen

må antas å være bygget på en samlet vurdering av det som kom frem under hovedforhandlingen” – og her er kommisjonens kommentar til sitatet og gåtens løsning: “Kommisjonen viser her til kjæremålsutvalgets uttalelse i kjennelsen fra 2001, som Kommisjonen slutter seg til.”

Nå skjønner vi det! ”Trolig” er det KGS tror fordi Norges Høyesterett antar det. Med andre ord: KGS gjetter seg til det samme som Høyesterett, og på samme måte. KGS forutsetter det samme som Høyesterett forutsetter og som i sin tur er basert på en antagelse. Litterært sett: En må vel kunne driste seg til å si at KGS skriver, i likhet med Norges Høyesterett, på et mulig diktverk om det som kan ha hendt, men som ikke nødvendigvis har hendt. Dette er i det minste i samsvar med Aristoteles’ definisjon av dikningen i *Poetikken*.¹¹ KGS viser ustanselig til Norges Høyesterett og etterlikner deres talemåter, som i en litterær pastisj. Sagt på en annen måte: Høyesteretts tunge taler i munnen til KGS. Dermed oppstår det en ny gåte, med helt grunnleggende institusjonell betydning: Hvordan kan KGS insistere på å være et uavhengig forvaltningsorgan, når den gjør seg så avhengig av domstolens tale- og tenkemåter? Et mulig svar på denne gåten ligger også i talemåten: Et uttrykk kan lett tilsløre det saklige innholdet.

KGS har ikledd Torgersen Houdinis lenker, med et virvar av henvisninger, av kjeder og låser, uten noen klar begynnelse eller slutt. Sagt litt mindre metaforisk: KGS viser til Høyesterett og Høyesterett viser til lagmannsretten og til seg selv, og lagmannsretten viser tilbake til Høyesterett eller til juryen som i sin tur viser til tiltalen som igjen viser til en påstått virkelighet osv. Mon tro om ikke selveste utbryterkongen Harry Houdini måtte gitt tapt for rettsretorikkens stålsatte lenker?

Dermed har jeg mer enn antyda hva som er min **første hovedkarakteristikk** av kommisjonens avgjørelse i Torgersen-saken: *Kommisjonens domsskrift er i praksis en retorisk trolldomsbok, full av språklige trylleformler og hokus-pokus-gloser*. Blant trylleoppskriftene i denne trolldomsboka er også kunsten å framstå som objektiv, mens man egentlig er subjektiv. Dette gjøres på følgende måte: Forfatterne bak

---

¹¹ Aristoteles, ”Om diktekunsten”, oversatt av Sam. Ledsaak, i *Europeisk litteraturteori fra antikken til 1900* (red. Eiliv Eide et al.), Oslo: Universitetsforlaget, 1987, s. 30.

avgjørelsen har i fellesskap produsert og/eller signert en omfangsrik, informasjonsrik, knusktørr og drepende kjedelig tekstmasse i stilløs sakprosa. Retorisk poeng etter Georg Johannesen i *Rhetorica Norvegica*: ”Stilløs stil er forførende, den lokker folk til å blande sammen ord og ting, tegnet og dens referent.”¹² Avgjørelsens tyngde på 2,5 kilo i utskrift, er et retorisk tegn på grundighet. Men den er – ikke bare metaforisk sagt – luftig, både over og under, ved siden av og mellom linjene. Ved nærmere ettersyn viser teksten seg å være retorisk interessant, som en skinnobjektiv framstilling preget av forfatterens tro og meninger og andre personlige virkelighetsoppfatninger. Her foregår det en nesten konsekvent språklig røklegning av subjektive faktorer. Avgjørelsens retorikk ligger vesentlig i å framstå som ”uretorisk”, riktignok uten å være det.

Men man tilgir KGS mange siders tørr og kjedelig avgjørelsesskrift på grunn av et metaforisk innfall (som riktignok bare er en blåkopi av Høyesteretts retoriske talemåte fem år tidligere). I et forsøk på å gjøre jussen gjeldende som sannferdig vitenskap, kopierer KGS et vokabular med en spesiell fagteknisk klang, hentet fra en av de mest eksakte av alle vitenskaper: mekanikken. Loven om gjenopptakelse (etter straffeprosessloven § 392, annet ledd) virker etter sigende som: ”en ytterste sikkerhetsventil” (merk: uten anførselstegn) i tvilsomme saker der urett har skjedd.¹³ Kort sagt: en automatisert rettssikkerhet; en fullt ut naturlovmessig oppfatning av en menneskeskapt lov. Loven som en sikkerhetsventil. Det lyder like sikkert som en naturlov at urett automatisk vil avsløre seg selv, slik en dampkjel åpner seg og blåser av trykket hvis det overstiger det tillatte, mens det faktisk dreier seg om en skjønnsmessig tvilsomhetsvurdering fra kommisjonsmedlemmenes side. Sikkerhetsventilen, denne instrumentelle tale- og tenkemåten oppfører seg overordentlig imponerende på papiret, den har en spesielt betryggende naturvitenskapelig klang, men i den juridiske virkelighet fungerer den omtrent som en science fiction-utopi. Å billedliggjøre er ikke det samme som å rettferdiggjøre bildet. Analogien til sikkerhetsventilen er falsk.

---

¹² Georg Johannesen, *Rhetorica Norvegica*, Oslo: Cappelen/LNU, 1987, s. 157.

¹³ K:90.

Merk også at det tales billedlig om en ”ytterste” sikkerhetsventil. Vi skal tydeligvis ledes retorisk til å forestille oss en rad av slike sikkerhetsventiler koblet til et rettsapparat av betryggende rettssikkerhetstiltak. Hva disse sikkerhetstiltakene består i gjøres imidlertid ikke klart. Det er tydeligvis nok at vi tror at de er der og at de fungerer. Men i Torgersen-saken glimrer rettssikkerheten med sitt fravær, både før og etter dommen, innenfor og utenfor fengelsmurene.¹⁴

Andre retoriske trylleord i Torgersen-saken er de tre ordene ”barnålbeviset”, ”avføringsbeviset” og ”tannbittbeviset”. Når disse ordene er uttalt, synes man allerede å se Torgersen naglet fast til ugjerningene ved beviser eller sikre tegn. Men alle disse ”bevis”-suffiksene er retoriske vendinger, de påstår beviskraft uten å bevise påstanden; de er med Paul de Man villedende tegn:

Det er språkets karakteristiske privilegium at det kan skjule mening bak et villedende tegn, på samme måte som vi skjuler raseri eller hat bak et smil. Men det er språkets karakteristiske forbannelse [...] at det er tvunget til å handle på denne måten.¹⁵

Det kan påvises at verken det såkalte ”barnålbeviset”, ”avføringsbeviset” eller ”tannbittbeviset” egentlig er beviser i semiotisk forstand, men tvetydige og usikre spor eller tegn. Som det også framgår av avgjørelsen har de sakkyndige uttalelsene i Torgersen-saken utmerket seg med at de gjensidig dementerer hverandre. Sakkyndige står mot sakkyndige. Om barnålene i ”barnålbeviset” er det uttalt at de kan være alt fra spesielle nåler fra Kaukasus til vanlig norsk gran. Avføringen i ”avføringsbeviset” kan være avføring fra menneske eller dyr. Og om tannavtrykket i ”tannbittbeviset” har de sakkyndige uttalt alt fra at det er nær identisk med Torgersens tenner til at bittmerkene utelukker at Torgersen kan være biteren. Kort sagt: Barnål-, avførings- og tannbitt-tegnet er tvetydige tegn som kan tolkes på vidt forskjellige måter, både til fordel og til ulempe for Torgersen. Mitt poeng i denne sammenheng

---

¹⁴ Se Johan Dragvoll, *Paragrafer om tilfellet Torgersen. Skisse til en analyse av forholdet mellom rett og litteratur*, doktoravhandling ved Universitetet i Bergen, 2009. Avhandlingen er elektronisk tilgjengelig på BORA – UiB: <http://hdl.handle.net/1956/3481>.

¹⁵ Paul de Man, ”Criticism and Crisis”, i *Blindness & insight: Essays in the rhetoric of contemporary criticism* (2nd ed.). London: Routledge, 1983, s. 11 (min oversettelse).

er at alle disse motstridende fortolkningene av tegnene produserer nye tegn, meta-tegn, som har det til felles at de er polysemiske, de er flertydige.

Over dette usikre tegnmaterialet er det altså KGS svinger sin tryllestav og taler om beviser. Karakteristisk nok så er avgjørelsens kapittel 5 om "Bevisbedømmelse" det eneste hovedkapitlet som ikke er strengt inndelt i underkapitler med tallorden. KGS tar her til orde for en formløs regel om "fri bevisbedømmelse", og man får inntrykk av at det råder fullstendig lovløshet i den juridiske bevisbedømmelsen.¹⁶ Hva innebærer en fri bevisbedømmelse for KGS? Ståle Eskeland har kort og godt kalt det: "slumpeskjønn".¹⁷

Roland Barthes utformet etter Aristoteles en retorikkteori med en nyttig tegnteori som grunnlag for resonnering, ikke minst av betydning for rettslig bevisbedømmelse.¹⁸ Aristoteles/Barthes-systemet gir tre slags tegn eller typer av premisser med større eller mindre grad av sikkerhet. 1. *Tekmerion* eller det sikre tegn, "uomtvistelige bevis", 2. *Eikos*, det sannsynlige, og 3. *Semeion*, det tvetydige tegn.¹⁹ De tre sentrale tegnene i Torgersen-saken er i dag gjennomgripende prega av at de er flertydige og innbyrdes motstridende, og de kan og bør derfor plasseres i den tredje kategorien, *semeion*, med laveste grad av sikkerhet. Sagt på en annen måte: Det eneste som er noenlunde sikkert i Torgersen-saken er at bevismaterialet er usikkert. For i løpet av Torgersen-sakens halvt århundre lange prosesshistorie har stadig nye "mot-tegn" kommet til og motbevist de gamle bevisene. Ståle Eskeland har gitt et talende uttrykk for bevisverdien til barnål-, avførings- og tannbitt-tegnet – det blir: 0 + 0 + 0.²⁰ Logisk skulle dermed den samlede bevisverdien være nedskrevet til null, unntatt for KGS, som greier å slutte seg til at saken i dag står like

---

¹⁶ K:49-55.

¹⁷ Ståle Eskeland, "Språk og realiteter i jussen belyst med noen eksempler fra virkeligheten", foredrag på den internasjonale konferansen "Rett og litteratur NÅ: i de nordiske land og USA" (Finse, 12.-15. april 2007).

¹⁸ Roland Barthes, *Retorikken*, Oslo: Spartacus, 1998, s. 58-61. Se også Aristoteles, *Retorikk*, Oversatt av Tormod Eide, Oslo: Vidarforlaget, 2006, s. 31-32.

¹⁹ Se mer om retorisk slutningslære i Johan Dragvoll, "Indisiebeviset i rettslig og retorisk belysning", prøvoføreling over oppgitt emne til Ph.D.-graden, Universitetet i Bergen, 3. september 2009, under publisering på BORA – UiB.

²⁰ Ståle Eskeland, op. cit.

sterkt som i 1958, slik at $0 + 0 + 0 - \text{hokus pokus filiokus} - \text{blir mer enn null}$. For meg gjenstår dette å bevise.

For å oppsummere: Jeg tror ikke at jeg setter det alt for mye på spissen hvis jeg sier at det er en regelrett retorisk svartebok KGS her har kokt sammen i et forsøk på å overvinne rasjonaliteten. Kommisjonens oppskrift går ut på å påberope seg beviser for Torgersens skyld, mens mot-bevisene siles vekk. En elementær feil av KGS. Slikt overbeviser ikke, eller burde i det minste ikke gjøre det. I kommisjonens avgjørelse ligger beviskraften i ord som "barnålbeviset", "avføringsbeviset" og "tannbittbeviset" bare i talemåten, i ordvalget, i de tomme ordenes tale. Å påberope seg bevis er ikke det samme som å ha det. Siden antikken har retorikken med rette vært vel så mye et skjellsord, som et fag.

Tre karakteristikk gjenstår. Og siden KGS er en elsker av tallbetegnelser, skal jeg ta dem i nummerorden.

Karakteristikk nr. 2: *Avgjørelsen er mislykket som roman, men vellykket som et stykke melodramatikk.* Avgjørelsen hadde gode forutsetninger for å kunne bli en god roman med sitt tvetydige premissmateriale. De fem forfatterne bak avgjørelsen har i utgangspunktet konstruert en svært kompleks fortelling med mange ulike tegn og stemmer fra sakens lange proseshistorie. Avgjørelsen inneholder et stort og broket materiale som bidrar til denne fortellingen: partenes ytringer, vitneutsagn, sakkyndige uttalelser, domstaler osv. For å si det, som Arild Linneberg har sagt det om domstalen som genre, med Mikhail Bakhtins vokabular: Avgjørelsen er en *polyfon* diskurs med høy grad av *heteroglossia*, dvs. den er en flerstemt tekst med mye flertydighet.²¹ Avgjørelsens romanhet ligger i dens mange ulike stemmer og kompleksitet. Men mens en roman bevarer sin kompleksitet og åpner opp for tvil og usikkerhet, så reduserer KGS det flerstemte og flertydige sakskomplekset til en entydig og enstemmig konklusjon. I klassisk retorikk er dette grepet kjent som *minutio*, som betyr forminskning eller reduksjon. Som alt antyda: I KGS gjennomløper sakskomplekset en reduksjonsprosess, der de premissene som ikke underbygger konklusjonen undertrykkes, der flerstemtheten reduseres til enstemmighet

---

²¹ Se Arild Linneberg, *Tretten triste essays om krig og litteratur*, Oslo: Gyldendal, 2001, s. 157.

og fleretydigheten entydiggjøres. Denne voldelige reduksjonen foregår ved at KGS systematisk siler saksforholdet til alt uønsket stoff er silt vekk, dvs. til enhver opplysning eller fortolkning som kunne tale til Torgersens fordel er ute av saga. Men kommisjonens krystallklare og enstemmige avslag står i skarp kontrast til det komplekse og flerstemte saksforholdet som var der i utgangspunktet. Forholdet mellom den ti kapitler lange avgjørelsesteksten og den endelige konklusjonen, mellom det motstridende sakskomplekset og den sikre konklusjonen, har en ulogisk struktur. Kommisjonens sikre konklusjon blir *contradictio in adjecto* til premissene, en selvmotsigelse i tillegget.

Fra kunsten å redusere til kunsten å dramatisere: KGS gjør et stort nummer ut av det de omtaler som "domfeltes manglende vilje til å bidra til opplaring av saken",²² særlig fordi Torgersen på kommisjonens anmodning avviser å avgi en hårprøve. Denne hårprøven kunne ifølge KGS vært avgjørende for sakens oppklaring hvis den ble sammenliknet med hår funnet på offerets kåpe. Dette lyder jo kanskje mistenkelig. Men da må vi se bort ifra Torgersens forklaring om at han allerede har avgitt en slik hårprøve, og at det kan være denne prøven politiet hevder er fra offerets kåpe. For å gjøre en lang historie kort: Etter at KGS har brukt flere avsnitt på hårprøveproblematikken, viser det seg som troll av eske at vi har vært vitne til et stykke melodramatikk, et slags syngespill som gjør et stort nummer ut av en ubetydelighet. For så kommer det plutselig fra KGS: "Fraværet av en analyse i dag er i seg selv heller ikke av nevneverdig betydning for gjenopptakelsesspørsmålet."²³ Hårprøven er plutselig blitt uviktig! Her har KGS brukt sin og leserens tid på å diskutere en hårprøve som likevel ikke er av "nevneverdig betydning". Men KGS unnlater ikke å kaste mistanken over på Torgersen. KGS presiserer patetisk: "For kommisjonen er det tilstrekkelig å konstatere at domfelte nekter å gi sitt samtykke."²⁴ "Tilstrekkelig" til hva? Til å nekte Torgersen en gjenopptakelse? Slik er kommisjonens retorikk, og ikke retorikkens etikk: Torgersen er for anledningen motvillig, derfor kan han mistenkeliggjøres. Men dette harmonerer i den minste med melodramaets emosjonelle tilstrebelser og stereotype framstilling av en ensidig ond

---

²² K:503.

²³ K:397.

²⁴ l.c.

kjeltring.

I kort: KGS reduserer og dramatiserer saksforholdet. Talekunsten i denne andre karakteristikken kan med en gammel sofistisk vending oppsummeres som ”kunsten å gjøre store ting små og små ting store” (= *amplificatio*).²⁵

Karakteristikk nr. 3: *KGS har det med å skjønne det saklige innholdet.* Det som i den klassiske retorikken heter: *eufemisme*, og som innebærer forskjønnning eller sminking av saksforholdet. Eufemisme er gjerne å tale godt om mindre gode ting. Om justismord for eksempel. I kapittel 5 framlegger KGS et originalbidrag til justismordteorien som ikke er særlig originalt, men som passer godt overens med forestillingen om rettsvesenets fortreffelige og ufeilbarlige vesen. Om justismordet som fenomen uttrykker KGS med tydelig selvtilfredshet: ”Det kan kort og godt være at bevisbildet, slik det ble presentert for retten, ikke etterlot noen forstandig og begrunnet tvil om at den tiltalte var skyldig.”²⁶ Det er kort, men er det godt? Er det begått noen slike justismord utenfor kommisjonens kontorlokaler i Teatergata 5? Kanskje det, men problemet er nok snarere at tvilen som skal komme ikke kommer den tiltalte til gode. KGS tenker seg altså helst at justismord skjer som følge av hendelige uhell, og helst ikke som følge av overlagte overgrep mot saksforhold og mennesker. Kommisjonens leder Janne Kristiansen har tidligere opptrådt som justismordgransker i forbindelse med Liland-saken, der synet var omtrent det samme: Justismordet på Liland var et ulykkestilfelle, et hendelig uhell i rettsapparatet.²⁷ Rapporten fra denne granskningen var for Janne Kristiansen sikkert glimrende som søknad om å rykke opp fra stillingen som småbyadvokat til statsansatt leder av en framtidig nasjonal ”justismordkommisjon”. Ifølge rapporten skulle det visst stå bra til med rettsstaten Norge, og påtalemakta hadde når alt kom til alt opptrådt i henhold til vanlig norsk praksis. Bortsett fra at en uskyldig dessverre ble dømt. Liland ble i 1994 frifunnet etter 14 års innesperring og ti års sikring. Daværende justisminister Grete Faremo kunne til *Dagbladet* (27. oktober 1994) beundrende slå fast: ”Jeg skjønner at dette er en gledens dag for Liland [...] Vi har

---

²⁵ Tormod Eide, *Retorisk leksikon*, Oslo: Universitetsforlaget, 1990, s. 14.

²⁶ K:37.

²⁷ NOU 1996: 15.

regler for gjenopptakelser som sikrer at det er mulig å få saker tatt opp til ny vurdering, noe denne saken viser. Dette er en klar styrke for rettssamfunnet"! Alt skulle være i orden. Men det var det ikke. Juristene tror ofte godt om lovene og kanskje litt for godt om egne ferdigheter i bevisbedømmelse? Justismordet på Liland ble ikke avslørt på grunn av reglene, men snarere på tross av dem: Det var et skjult og ulovlig lydbåndopptak av rettssaken som la grunnlaget for Tore Sandbergs videre arbeidet med justismordets endelige avsløring. Jeg har i all ekte eller falsk beskjedenhet også beskjeftiget meg med Liland-saken, og kom til en motsatt konklusjon av sakens granskningskommisjon: Justismordet på Per Liland var ikke noe hendelig uhell i rettsapparatet, men hovedsakelig en følge av retorisk vold mot saksforholdet, ikke minst fra påtalemyndighets side.²⁸ Eksempelvis lyktes aktorlaget her med å sannsynliggjøre en drapshypotese som faktisk var helt usannsynlig, ved å fortie og fordreie et titalls vitneutsagn som kunne fortelle at de hadde sett ofrene i live dagen etter at de skulle ha blitt drept av Liland. Her kom de sakkyndige aktorlaget til unnsetning med pent innpakkede sirkelslutninger som uomtvistelige bevis i saken. En retorisk bevisst lesning av drapsteorien i Liland-saken avdekker bl.a. en tragikomisk spøkelsesfortelling der døde menn går igjen.

Når det gjelder intrigen i påtalemyndighets drapsteori i Torgersen-saken er usannsynlighetene også her mer enn slående. Eksempelvis fyrstikkhypotesen: at Torgersen skal ha satt seg i hodet at han vil brenne opp liket etter voldtektsforsøket og drapet for å slette spor etter ugjerningene, men opplever en brannstifters verste mareritt: han har ikke fyrstikker på seg. Aktorlagets løsning: Torgersen drar angivelig hjem etter fyr: en distanse tur/retur åstedet på over 6 — skriver seks – kilometer! For at tidstabellen i påtalemyndighets mordbrannteorien skal gå opp med drapstidspunktet (kl. 23.00-23.30) og vitneutsagn, må aktors morder imidlertid ikke forhaste seg i sitt ildspåsettingsprosjekt. Kriminalforfatteren André Bjerke kommenterer turen etter fyrstikkene slik i essayet "Mordet i Skippergaten" (1974):

---

²⁸ Se Johan Dragvoll, *Litteratur og rett i Liland-saken*, hovedfagsavhandling ved Universitetet i Bergen, 2001.

T. har litterære interesser og har utvilsomt lagt seg på sinne Asbjørnsens vakre ord om å anvende friluftsvandringer som demper for sin smule bekymring og uro. [...] Det gjør godt å trekke litt luft etter en anstrengende kveld. Kort sagt: i stil med eventyrdikteren tar T. fatt på en spasertur. Han slentrer gjennom det stemningsfulle gamle Christiania-strøk: opp Rådhusgaten, bort Kirkegaten [...] Så krysser han Karl Johan, flanerer videre, rusler gjennom Torvgaten [...] Mange butikkvinduer må han ha kikket i underveis, for han når ikke frem til Youngstorvet før nærmere kl. 23.50, etter hva et vidne kan oppgi.²⁹

Fra filosofihistorien husker vi den enkle versjonen av "Occam's razor": at den enkleste forklaringen som regel er den rette. Overført på tilfellet Torgersen: Det er sannsynligvis en med lettere tilgang på fyrstikker enn Torgersen som har stiftet brann på åstedet. Med påtalemaktas fyrstikkhypotese lyktes det imidlertid aktor å seire med en motsatt teori: at den vanskeligste forklaringen er den rette. For aktors morder vil altså "dra hjem til Lille Tøyen, langt ute i utkantstrøkene i den motsatte enden av Oslo. Der vil han hente fyrstikkene!"³⁰ Som André Bjerke oppsummerer intrigen i aktoratets drapshypotese, så ble grensene for hva som kan tas for sannsynlig "overskredet med syvmilsstøvler".³¹ Fyrstikkhypotesen framstår som eventyrlig usannsynlig.

Hvordan forholder KGS seg til dette sannsynlighetssprengende hendelsesforløpet? Jo, den henter dekkstiften fram av sminkesakene og skjuler problemet ved ikke å nevne det. Kommisjonens ellipse blir retorisk *eufemisme*, fortielse som forskjønning av et lite troverdig saksforhold.

Til avgjørelsens pynt hører også de kolorerte figurene, tabeller og grafer, og ikke minst det norske riksvåpenet, en oppreist gulløve med en øks i labbene og gullkrone over hodet, som første side prydes med:

---

²⁹ André Bjerke, "Mordet i Skippergaten", i *Djevelens omgangsfelle og andre essays*, Oslo: Aschehoug, 1974, s. 80-81.

³⁰ I.c.

³¹ Ibid., s. 88.

KOMMISJONEN FOR GJENOPPTAKELSE AV STRAFFESAKER

Riksvåpenet er en seremoniell del av avgjørelsen, noe som ligger forut for og utenfor saken, men som har som funksjon å få KGS til å framstå i beste lys før noen ting er belyst. Dette "stempelmerket" er en forestillingseffekt, et ornament fra en mektig statsmakt; her er det det herskende språk som taler: Statsforvaltningsspråket. Retorisk bevisstløse lesere har bare å nikke samtykkende til statens skjønmalende katt.

Men riksløvens øks er i kommisjonens hender ikke som Forsetes gylne øks, den norrøne rettferdighetsguden, slik Snorre beskriver han i *Edda*:³²

Forsete heiter sonen åt Balder og Nanna Nepsdotter. Han eig den salen på himmelen som heiter Glitne. Alle som kjem til han med rettstretter, går forlikte bort. Denne domsstaden er den beste hjå æser og menn. Så er det sagt:³³

Glitne heiter ein sal,
av gullstolpar boren,
med sylv er taket tekt;
der Forsete bur
dei fleste dagar
og stiller alle stridsmål.

Kanskje er denne mytedomstolen for guddommelig og uoppnåelig, og derfor så forbilledlig? Med sin avgjørelse mot Torgersens gjenopptakelse har i all fall KGS

---

³² Snorre Sturlason, *Den yngre Edda* (5. Utgåva), omsett av Erik Eggen, Oslo: Det Norske Samlaget, 1998.

³³ Grimnesmål 15.

opnådd et motsatt resultat av Forsete og hans forliksråd, nemlig å stifte ufred og en ytterligere tilspissing av konflikten. For etter at avgjørelsen forelå hevdet forsvaret at KGS var inhabil og krevde fornyet behandling for en settekommissjon.³⁴ Dessuten ble KGS anmeldt av Torgersens forsvarer for bevisfusk: for å ha påberopt seg en avis som bevis for at Torgersens tidligere forsvarer (Blom) hadde blitt orientert om et alibi-vitne i saken som beviselig ikke var det vitnet avisoppslaget gjaldt. Denne feilen ble av kommisjonens leder Janne Kristiansen tonet ned til en skjønnhetsfeil:

Advokat Erling Moss, som er en av Torgersens forsvarere, har påpekt enkelte unøyaktigheter i avgjørelsen, nærmest kommafeil. Men dette er i hovedsak åpenbare skrivefeil som ikke rokker ved konklusjonene, sier Kristiansen bestemt.³⁵

Denne tredje karakteristikken blir altså i klartekst: Avgjørelsen er skrevet med hjelp av en sminkepong. Retorisk formulert: Ornament erstatter argumentasjon.

Fjerde og siste karakteristik: *Avgjørelsen er ikke skrevet for scenisk oppførelse, men den måten teksten er komponert på bærer preg av dramatisk framstilling.* Som teksttype er store deler av avgjørelsen konstituert av sitater eller en serie replikker, av innlegg og svar og tilsvær fra sakens aktører, ofte tydelig utskilt med kursivering. I denne utprega dialogiske tekstkomposisjonen framstår kommisjonskvintetten som et slags samstemt kor, som en fortellerstemme, som kommer med kommentarer og vurderinger av de framsatte ytringene. Avgjørelsens struktur nærmer seg det episke drama. For eksempel er kommisjonens fabel ingen enhetlig framstilling, men framstår som et sett fragmenterte og løst sammenknyttede scener fra sakens akter, med handlingsbrudd og sprang i tid og rom. Avgjørelsen er tematisk, ikke kronologisk ordnet. Fra kommisjonens sorte heksegryte blir vi servert forret, hovedrett og dessert om hverandre. Sagt litt mindre metaforisk: Forfatterne i Teatergata 5 har på drøye 500 sider diktet opp en a-kronologisk og dramatisert framstilling av selektive begivenheter fra Torgersen-sakens nesten 50 år lange historie fra 1957-2006. Avgjørelsen har med andre ord en kunstferdig ordning av stoffet (*ordo artificialis*).

---

³⁴ Se <http://www.abcnyheter.no/node/78644>.

³⁵ I intervju i *Juristkontakt* nr. 7/2007.

Her er også absurde innslag, hvis man med absurd forstår noe uforståelig, som f.eks. en ubegripelig motsetning mellom det KGS sier at den skal gjøre og det den faktisk gjør. Denne absurditeten i beste Beckett-stil utspiller seg når KGS skrur til den ”ytterste sikkerhetsventil” i straffeprosesslovens § 392, annet ledd, som åpner opp for gjenopptakelse når det er ”meget tvilsomt om dommen er riktig”. KGS uttaler i sin samlede vurdering: ”Vurderingstemaet for kommisjonen i nærværende sak, er om det foreligger særlige forhold som gjør det ”*meget tvilsomt*” om dommen er riktig.”³⁶ KGS uthever vilkåret ”meget tvilsomt”, ettersom det her har skjedd en oppmykning av loven: ”Bestemmelsen ble endret i 1993 ved at ordet ”*meget*” ble sløyfet foran ”*tvilsomt*”. Endringen gjelder imidlertid kun for avgjørelser som ble rettskraftige etter 1. januar 1980.” KGS understreker: ”Ved avgjørelsen av domfeltes begjæring om gjenopptakelse av dommen fra 1958 må det altså vurderes om det foreligger særlige forhold som gjør det meget tvilsomt om dommen er riktig.”³⁷ Altså: Meget tvilsomt eller ikke? Ikke kun tvilsomt. Det er spørsmålet. Å svare på dette enkle spørsmålet er ikke enkelt. For: Hvor mye er ”meget”? Men man skulle likevel vente seg en vurdering etter det ”gamle” bevistemaet. Den nye loven har jo ikke tilbakevirkende kraft på saker fra før 1980? Men nei, KGS gjør tvert imot det den sa at den ikke skulle gjøre, nemlig å vurdere saken også etter den nye bestemmelsen. På nest siste side heter det: ”Det er [...] kommisjonens oppfatning at vilkårene for gjenopptakelse etter straffeprosessloven § 392 annet ledd heller ikke ville ha vært til stede, dersom det skulle foretas en bedømming ut fra dagens regel, som kun krever at det er ”*tvilsomt*” om dommen er riktig.”³⁸ Hvilket altså ikke var vurderingstemaet! Og dette ifølge kommisjonens gjentatte presiseringer: ”I denne saken følger det av loven at det må være ”*meget tvilsomt*” om dommen er riktig, idet dommen er fra før 1980.”³⁹

Med andre ord: Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker er imot Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker.

For meg er dette meningsløst, selvmotsigende og absurd. Eller sagt med Jacques

---

³⁶ K:522.

³⁷ K:90.

³⁸ K:523.

³⁹ K:54.

Derrida: dekonstruksjon i praksis. Å trekke fram den nye ordlyden i lovteksten helt på slutten av avgjørelsen har nok mer retorisk enn juridisk presisjon. Retorisk går KGS her så langt som til å bestyrke 1958-dommen ved å sammenlikne den med en for tilfellet Torgersen fiktiv bestemmelse, med et lempeligere tvilskriterium, slik at saken skal synes utvilsom. Det vil si: Det som for KGS ikke er "tvilsomt" kan i alle fall ikke være "meget tvilsomt". Dette resonnementet er i det minste begripelig, bortsett fra at det er tvilsomt om saken er så utvilsom at den ikke engang er tvilsom. Det som her er temmelig sikkert, er at KGS avslutningsvis forsøker å fjerne den siste skygge av tvil i saken med hjelp av et retorisk *maiora ex minoribus*-grep, dvs. "mer betydningsfullt ved sammenlikning med noe mindre betydningsfullt."⁴⁰ Altså: KGS bestyrker dommens riktighet ved å heve den over den minste tvil, riktignok ved å vurdere dommen opp mot en irrelevant bestemmelse. Kommisjonens tvilsomhetsvurdering er (meget) tvilsom.

§ 3. Karakteristikkene 1-4 oppsummert

Karakteristikkene 1-4 blir oppsummert: 1.) *Avgjørelsen er skrevet med en tryllestav*, 2.) *Avgjørelsen er skrevet av en sil*, 3.) *Avgjørelsen er skrevet med sminkesaker* og 4.) *Avgjørelsen er i samme gate som KGS har sin adresse: Teatergata*, med sine påfallende teatraliteter som melodrama, episk drama, og sin absurde egenart. Det gir fire grunnlover i avgjørelsen: 1. Det man ikke vet, kan man anta, 2. Enhver flertydighet kan entydiggjøres, 3. Alt uskjønt kan forskjønnnes og 4. Ingen har ennå fornærma KGS med dramatikerstipend, selv om kommisjonens avgjørelse i Torgersen-saken også er et skuespill om den terror som truer oss alle, det å dømmes av en makt som bare vil dømme etter et saksforhold som den selv har antatt.

Grovt konkludert: Kommisjonens avgjørelse i Torgersen-saken er ikke lett å genrebestemme, for den er en merkelig blanding av sakprosa og kunstprosa, med alt fra nær 0–100 % litteraritet.

---

⁴⁰ Eide, op. cit., 1990, s. 30.

§ 4. Til slutt et pikant poeng

Avgjørelsens litterære dødssynd er ikke at den likner for mye, men for lite, på litteraturen: at den mangler estetisk varhet for å bevare tvetydighet og i motsetning til litteraturen ender opp med å undertrykke den tvilen som tvetydigheten åpner opp for, en tvil som Fredrik Fasting Torgersen ennå har til gode. Å forgripe seg på saks-komplekset for med makt og vold å redusere det fra tvetydighet til entydighet, fra usikkerhet til sikkerhet, fra tvil til en utvilsom og dermed tvilsom konklusjon, det er på dette grunnlag justismord som regel begynner, og ender med å opprettholdes.

§ 5. Etterspill

Kommisjonens avslag på Torgersens gjenopptakelsesbegjæring fikk et spill etter spill som ikke er ferdig utspilt. I fjor fikk KGS oversendt en 69 sider lang utredning fra Ståle Eskeland, der han konkluderer:

Kommisjonen har tatt feil på alle sentrale punkter når det gjelder sakens fakta, og så å si alltid i Torgersens disfavør. Feilene er grunnleggende og derfor av avgjørende betydning for gjenopptakesspørsmålet. Dersom kommisjonen hadde bygd på riktige, faktiske forutsetninger, ville saken uten tvil blitt gjenopptatt.⁴¹

De falske forutsetningene som Eskeland her viser til har sin bakgrunn i et brev om de tre tekniske bevisene fra ti anerkjente forskere innenfor medisin og naturvitenskap, og som ble oversendt – og oversett – av KGS. Tre måneder før avslaget konkluderte disse forskerne med at:

De sakkyndige i 1958 verken hadde eller brukte metoder som kunne gi svar på hvorvidt de tekniske sporene på åstedet/offeret knyttet Torgersen til drapet. Likevel uttalte de sakkyndige i 1958 at tannbittbeviset, barnålbeviset og avføringsbeviset med nær 100 prosent sikkerhet knyttet Torgersen til

---

⁴¹ Ståle Eskelands utredning *Torgersen-saken: Gjenopptakelseskommisjonens sviktende grunnlag for å avslå kravet om gjenopptakelse* av 5. september 2008, lokalisert på verdensveven under [www.torgersensaken.no: http://www.torgersensaken.no/esk050908.htm](http://www.torgersensaken.no/esk050908.htm).

drapet.

Det er smertefullt å måtte erkjenne at det i vitenskapens navn ble begått elementære og alvorlige feil i Torgersen-saken i 1958. Det er like fullt vår plikt som samfunnsengasjerte fagpersoner å presisere at det er hevet over enhver rasjonell tvil at det var nettopp dette som dessverre skjedde.⁴²

Det har med andre ord inntruffet en *peripeti* i sakens virkelighetsdrama, nærmere bestemt: en omveltning i vitenskapens syn på det tekniske bevismaterialet fra 1958. KGS kommenterer imidlertid brevet fra de ti forskerne slik: ”Brevet fremstår i det alt vesentlige som et engasjert partsinnlegg.”⁴³ Men det er snarere kommisjonens avgjørelse som i det alt vesentlige framstår som et partsinnlegg når den velger å se bort ifra vendingen i vitenskapen og avviser en gjenopptakelse av Torgersen-saken, uten saklig grunnlag. Sagt fritt etter Samuel Johnson: Jeg liker ikke å snakke stygt bak ryggen på gjenopptakelseskommisjonens leder, Janne Kristiansen, men hun er visst advokat.

Sommeren 2008 signerte 279 forskere innenfor medisin og naturvitenskap et brev til justisminister Knut Storberget, der det bl.a. står:

Kommisjonens arbeid skal være en garanti for rettssikkerhet i straffesaker. Det er derfor skremmende at den slik neglisjerer moderne vitenskapelige metoder uten å gi noen konsistent analyse med troverdig begrunnelse. Gjenopptakelseskommisjonens holdning reiser ubehagelige spørsmål, både om rettssikkerheten og om rettsvesenets kompetanse i bevisvurdering.⁴⁴

De ubehagelige rettssikkerhetsmessige spørsmålene som kommisjonens avgjørelse reiser i Torgersen-saken gjelder ikke bare dens ignorering av naturvitenskapene, men også kommisjonens manglende humanvitenskapelige kompetanse, bl.a. innen semiotikk, hermeneutikk, estetikk og retorikk. Arild Linneberg skriver etter Adorno: ”Det er, i vitenskapens verden som i kunstens: prosessen er kumulativ, det går

---

⁴² Trond Eskeland, ”Sakkyndige og justismord”, i *Justismord og rettssikkerhet* (red. Anders Bratholm og Ståle Eskeland), 2008, s. 158-159.

⁴³ K:517.

⁴⁴ Brev til justisministeren av 9. juni 2008, lokalisert på verdensveven under: www.torgersensaken.no.

”framover”. *Enhver ny innsikt får automatisk tilbakevirkende kraft.*⁴⁵ Unntatt for kommisjonens leder Janne Kristiansen som fastslo på TV2 (8. desember 2006), samme dag som avslaget, at: ”Vitenskapen får uttale hva de vil.”⁴⁶

§ 6. Slutning:

Hva som blir Torgersen-sakens siste akt, er ennå ikke sagt.⁴⁷

Litteraturliste

- Aristoteles. 1987. Om diktekunsten. Overs. av Sam. Ledsaak. I *Europeisk litteraturteori fra antikken til 1900* (red. Eiliv Eide, Atle Kittang og Asbjørn Aarseth). Oslo: Universitetsforlaget.
- Barthes, Roland. 1998. *Retorikken*. Overs. av Knut Stene-Johansen. Oslo: Spartacus.
- Bjerke, André. 1974. Mordet i Skippergaten. I *Djevelens omgangsfelle og andre essays*. Oslo: Aschehoug.
- Bratholm, Anders og Ståle Eskeland. 2008. ”Rettsikkerhet og justismord”. I *Justismord og rettsikkerhet* (red. Anders Bratholm og Ståle Eskeland). Oslo: Universitetsforlaget.
- de Man, Paul. 1983. ”Criticism and Crisis”. I *Blindness & insight: Essays in the rhetoric of contemporary criticism* (2nd ed.). London: Routledge.
- Dragvoll, Johan. 2001. *Litteratur og rett i Liland-saken*. Hovedfagsavhandling. Universitetet i Bergen.
- Dragvoll, Johan. 2009. *Paragrafer om tilfellet Torgersen. Skisse til en analyse av forholdet mellom rett og litteratur*. Doktoravhandling ved Universitetet i Bergen.
- Eide, Camilla Juell og Erling Moss. 1999. ”...aldri mer slippes løs...”. Oslo: Pax.
- Eide, Tormod. 1990. *Retorisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.

---

⁴⁵ Linneberg, *Røff guide til Theodor W. Adornos estetiske teori*, 1999, s. 32.

⁴⁶ Gjengitt etter Trond Eskeland, op. cit., s. 159.

⁴⁷ Fredrik Fasting Torgersen framsatte i juli 2007 en ny begjæring om gjenåpning, som p.t. er til behandling av Gjenopptakelseskommisjonen. Se pressemelding: <http://www.gjenopptakelse.no/index.php?id=135>.

- Eskeland, Ståle. 2005. *Bevisene i Torgersen-saken*, Oslo 5. april 2005, lokalisert på verdensveven: <http://www.torgersensaken.no/Utredningen.pdf>.
- Eskeland, Ståle. 2007. Språk og realiteter i jussen belyst med noen eksempler fra virkeligheten. Foredrag på den internasjonale konferansen Rett og litteratur NÅ: i de nordiske land og USA. Finse, 12.-15. april 2007.
- Eskeland, Ståle. 2008. *Torgersen-saken: Gjenopptakelseskommisjonens sviktende grunnlag for å avslå kravet om gjenopptakelse*. 5. september 2008. Lokalisert på verdensveven: <http://www.torgersensaken.no/esk050908.htm>.
- Eskeland, Ståle. 2008. Bevisvurdering og justismord. I Anders Bratholm og Ståle Eskeland (red.), *Justismord og rettssikkerhet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eskeland, Trond. 2008. Sakkyndige og justismord. I Anders Bratholm og Ståle Eskeland (red.), *Justismord og rettssikkerhet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelse av 8. des. 2006 i sak nr. 2004-0071 (Fredrik Fasting Torgersen), lokalisert på verdensveven: <http://www.gjenopptakelse.no/index.php?id=56>
- Johannesen, Georg. 1992. *Retorikkens tre ansikter*. Oslo: LNU/Cappelen.
- Linneberg, Arild. 1999. *Røff guide til Theodor W. Adornos estetiske teori*, Oslo: Gyldendal.
- Linneberg, Arild. 2001. *Tretten triste essays om krig og litteratur*, Oslo: Gyldendal.
- NOU 1996: 15. Dvs.: Hans Flock, Janne Kristiansen & Ingrid Lycke. *Lilandsaken*. Oslo: Universitetsforlaget. (Norges offentlige utredninger; NOU 1996: 15).
- Sturlason, Snorre. 1998. *Den yngre Edda*. 5. utgåva. Omsett av Erik Eggen. Oslo: Det Norske Samlaget.